

**KULTTUURIN SUUNNITTELEMINEN ALUEEN KEINAIN
VAI ALUEEN SUUNNITTELEMINEN KULTTUURIN
KEINAIN?**

Venni Korhonen
Kandidaatintutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Venni Korhonen	
Työn nimi Kulttuurin suunnitteleminen alueen keinoin vai alueen suunnitteleminen kulttuurin keinoin?	
Oppiaine Sociologia	Työn tyyppi Kandidaatin tutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 27
Ohjaaja Petri Ruuskanen	
Tiivistelmä <p>Miten eroavat Helsingin kaupungin, Uudenmaan liiton ja Opetus- ja kulttuuriministeriön tavat hahmottaa kulttuuripolitiikka? Tämä kysymys on syytä kysyä, jos haluamme ymmärtää miten Suomen julkinen hallinto näkee kulttuurin arvon ja tarkoituksen. Julkisen hallinnon toteuttamalla kulttuuripolitiikalla on suuri merkitys alueellisiin eroihin niin sosiaalisista, taloudellisista kuin kulttuurillisista näkökulmista. Sen vuoksi tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää miten suomalainen julkinen hallinto hahmottaa kulttuuripolitiikan sisällön. Menetelmänä toimii teoriaohjaava sisällönanalyysi, jonka keinoin kolme eri julkisen hallinnon tason kulttuuripoliittista linjapaperia joutuvat vertailun ja analysoinnin kohteeksi. Analyysiä ohjaavat teorit ovat kolme kulttuuripolitiikan suunnittelumallia, joiden avulla pyrin paljastamaan neutraalin oloisten aineistojen taustalla piilevät kulttuuripolitiikan lähtökohdat ja tulokset.</p> <p>Makrotason hallintoa edustavan Opetus- ja kulttuuriministeriön strategiasta löytyi taidepolitiikan suunnittelumalliin liittyvä kulttuurin sivistävä vaikutus sekä myös kulttuurin laajasti hallinnon läpileikkaavana ja sitä ohjaavana tekijänä hahmottava kulttuurisuunnittelun lähestymistapa. Kulttuurisuunnittelun malli löytyi myös Helsingin kaupungin strategiasta määrittelevänä mallina. Uudenmaan liiton kulttuuristrategiasta paljastui uusliberalistisempia luovan luokan teorian ja alueellisen kilpailun näkökulmia. Kaiken kaikkiaan selvisi, että alueen merkitys korostuu, mitä paikallisemman tason kulttuuripolitiikkaa tarkastellaan. Erot kulttuuripolitiikoissa selittyvät hallinnon tasojen erilaisilla rooleilla ja tehtävillä julkisen hallinnon kentällä.</p>	
Asiasanat kulttuuripolitiikka, taidepolitiikka, kaupunkisuunnittelu, julkinen hallinto	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KULTTUURIPOLITIikka	3
2.1	Kulttuuripolitiikka osana yhteiskuntapolitiikkaa	3
2.2	Kulttuuripolitiikan kolme mallia	5
2.2.1	Taidepolitiikka	5
2.2.2	Florida & luova luokka	6
2.2.3	Kulttuurisuunnittelu	8
2.3	Täydentävät käsitteet	8
3	AINEISTO & METODI	11
3.1	Aineisto	11
3.1.1	Aineiston keruu	12
3.1.2	Hallintojen tasot ja niiden väliset suhteet	13
3.2	Metodi	15
4	TULOKSET	17
4.1	Opetus- ja Kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025	17
4.2	Uudenmaan kulttuuristrategia 2025	20
4.3	Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025	22
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	24
6	LOPUKSI	27
7	LÄHDELUETTELO	29
8	AINEISTO	32

1 JOHDANTO

Tämän työ otsikko, ”Kulttuurin suunnitteleminen alueen keinoin vai alueen suunnitteleminen kulttuurin keinoin?”, on viittaus kahteen eri lähestymistapaan. Kulttuuria voidaan suunnitella joko alueen tarpeita varten siten, että kulttuuri on väline aluekehityksen tavoitteeseen. Toinen lähestymistapa on, että aluetta kaikkine osa-alueineen suunnitellaan kulttuuria varten, jolloin alueen suunnittelu on keinona kulttuurin edistämiseksi. Näihin kysymyksiin liittyviä alueiden eroja on yhteiskuntatieteissä yritetty selittää milloin sosiaalisilla kuin taloudellisilla tekijöillä. On kuitenkin selvää, että kaikkia eroja ei pystytä hahmottamaan ilman kulttuurin näkökulmaa. Siinä missä on merkittävää, millaisella talous- ja sosiaalipolitiikalla yhteiskuntaan vaikutetaan, on yhtä lailla merkittävää, millaista kulttuuripolitiikkaa toteutetaan. Tästä syystä olen valinnut tarkastella ja vertailla julkisen hallinnon kulttuuripolitiikan tavoitteita määritteleviä strategioita. Vertailemalla kolmea eri Suomalaista julkisen hallinnon tasoa, pyrin sisällönanalyysin metodein paljastamaan asenteita ja näkökulmia virallisten ja neutraaleilta vaikuttavien julkishallintojen strategioiden takana. Vertailun taustalla jäsentelyä ja käsitteitä ohjaa kolme erilaista kulttuuripolitiikan suunnittelumallia, mikä tekee sisällönanalyysistä teoriaohjaavaa. Tutkimukseni punaisena lankana toimii tutkimuskysymykseni: Miten eri hallinnon tasot hahmottavat kulttuuripolitiikan sisällön?

Tutkielman rakenne noudattelee pääpiirteittäin perinteistä IMRD-mallin temaattista rakennetta (Airaksinen, 2020). Johdannon jälkeen edetään teoriaosioon, jossa esittelen keskeisen käsitteen, kulttuuripolitiikan, teoreettista viitekehystä, jonka jälkeen esittelen teoriaohjaavan sisällönanalyysin kannalta keskeiset kolme kulttuuripolitiikan suunnittelumallia sekä täydentäviä käsitteitä. Tämän jälkeen

esittelen kattavasti aineiston ja metodit käymällä läpi mm. aineiston keskinäissuhteita ja yhteiskunnallista kontekstia. Eriteltyäni tutkimuksen kohteen ja sen analysoinnin keinot, edetään käsittelemään analysoidut tulokset. Tulokset esiteltyä, luodaan johtopäätöksiä asioiden välisistä yhteyksistä ja keskeiset asiat esitellään taulukossa. Lopuksi esitän kysymyksiä ja jatkotutkimuksen aiheita kulttuuripolitiikan yhteiskunnalliseen kontekstiin ja tulevaisuuteen liittyen.

2 KULTTUURIPOLITIikka

Ennen syventymistä kulttuuripolitiikan eri tulokulmiin, on syytä esitellä, mitä kulttuuripolitiikalla yleisessä mielessä tarkoitetaan. Kulttuuripolitiikalla tarkoitetaan vaikuttamista niin esteettisesti käsitettyyn kulttuuriin kuin antropologisesti elämäntapaan viittaavaan kulttuuriin erilaisin tukimuodoin tai toimenpitein kulttuuripolitiikkaa toteuttavan instituution toimesta (ks. Miller & Yudice, 2002).

Tässä luvussa syvennyn tarkastelemaan kulttuuripolitiikan historiallista kehitystä Suomessa ja esittelemään erilaisia teoreettisia lähtökohtia ja tulokulmia kulttuuripolitiikan hahmottamiseen. Kun keskustelutan laajasti eri lähteitä ja kulttuuripolitiikan taustatekijöitä, kulttuuri ja kaupunkikulttuuri saa useita erilaisia määritelmiä. Yhden universaalien määrittelyn tai lähestymistavan puuttuminen on tutkielman vertailevan luonteen vuoksi jopa toivottavaa. Useiden määritelmien ja erilaisten kulttuuripolitiikkojen kirjo kääntyy hyödyksi, kun analyysivaiheessa yritän tunnistaa erilaisia lähestymistapoja kulttuuripolitiikkaa Suomessa harjoittavien instituutioiden raporteissa.

2.1 Kulttuuripolitiikka osana yhteiskuntapolitiikkaa

Hahmottaakseen kulttuuripolitiikka osana yhteiskuntatieteiden kontekstia, se on Häyrysen mukaan hahmotettava osana yhteiskuntapolitiikkaa (Häyrynen, 2006, s.

11). Jorma Sipilä on puolestaan tehnyt jaottelun, jonka mukaan yhteiskuntapolitiikan voi jakaa talous-, sosiaali- ja kulttuuripolitiikan lohkoihin (1970, s. 69–70, Häyrysen, 2006, s. 12 mukaan). Voimme Sipilän jaottelun avulla siis hahmottaa kulttuuripolitiikan yhtenä yhteiskuntapolitiikan osana. Juuri tästä tulokulmasta aion kulttuuripolitiikkaa tässä kandidaatin tutkielmassa lähestyä.

Kulttuuripolitiikka osana yhteiskuntapolitiikkaa ei ole vielä itsessään tarpeeksi informatiivinen kuvaus, sillä käytännössä on vielä määriteltävä mitä kulttuuripolitiikkaan katsotaan kuuluvan. Yhteiskuntapolitiikan kolmeen sektoriin jaotelleen Sipilän mallissa kulttuuripolitiikka nähdään olevan lähellä 60-luvun Suomalaista käsitystä kulttuuripolitiikasta sivistyspolitiikkana. Tällöin sivistyspolitiikka jakautui karkeasti kahteen osa-alueeseen, jotka olivat koulutuspolitiikka sen laajassa merkityksessä sekä kulttuuripolitiikka, joka puolestaan käsitti lähinnä taidepolitiikan. (Häyrynen, 2006, s. 12.) Häyrysen mukaan; ”taidepolitiikkaan puolestaan sisältyy useita taidekohtaisia politiikkalohkoja (mm. kuvataidepolitiikka, säveltaidepolitiikka) sekä näiden alalohkoja (sarjakuvapolitiikka, kansanmusiikkipolitiikka).” (Häyrynen, 2006, s. 13).

Myös Anita Kangas on hahmotellut Suomalaisen kulttuuripolitiikan pitkiä linjoja. Jaotelluista kulttuuripolitiikan pitkistä linjoista ensimmäinen ajoittuu 1960-luvulle asti ja se käsittää kulttuuripolitiikan pitkälti samoista lähtökohdista kuin aiemmin kuvailtu Sipilän tunnistama sivistyspolitiikka. Kulttuuripolitiikan sisältö oli pitkälti kansallisen identiteetin luomista ja sivistämistä ja sitä toteutettiin taidepolitiikan eli taiteen tukemisen ja mahdollistamisen keinoin. (Kangas & Virkki, 1999, s. 161.) Tätä seurannut toinen pitkä linja korosti osallisuutta ja demokratiaa käsittäen kulttuurin laajemmin osana yhteiskuntapolitiikkaa. Kulttuuripolitiikan toisessa pitkässä linjassa mm. osallistamisen avulla ajateltiin voitavan saavuttaa toivottuja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Kulttuuripolitiikan toinen pitkä linja ajoittui 90-lukuun saakka, jonka jälkeen alkoi Kankaan mukaan kolmas- eli markkinoitumisen linja. Kolmatta linjaa määrittelee uusliberalistinen vaikutus, jonka perimmäisenä tarkoituksena on markkinoistamisen ja muiden markkinavaikutusten avulla byrokraattista hallintoa tehokkaammin toimiminen. Kolmannessa pitkässä

linjassa hahmotetaan myös markkinoistumisen myötä tapahtuva yksilöllistyminen, jonka myötä yksityistettyjä asioita ei enää pidetä yhteisinä. (Kangas & Virkki, 1999, s. 161–167.)

2.2 Kulttuuripolitiikan kolme mallia

Hyödynnän kulttuuripolitiikkaa määritellesäni Dorte Skot-Hansenin (2009) kirjoittamaa artikkelia, jossa hän erittelee kolme kaupunkikulttuurin suunnittelumallia. Näen, että vaikka Skot-Hansenin tunnistamat mallit käsittelevät lähinnä kaupunkikulttuurin suunnittelua, ne soveltuvat hyvin myös yleiseen aluekohtaisen kulttuurisuunnittelun kontekstiin. Skot-Hansenin kulttuuripoliittiset käsitykset soveltuvat myös Suomen kontekstiin hyvin, sillä tanskalaisena tutkijana hän viittaa artikkelissaan mm. pohjoismaiseen kulttuurisuunnitteluun (ks. Skot-Hansen, 2009, s. 201).

2.2.1 Taidepolitiikka

Skot-Hansen hahmottaa yhdeksi suunnittelumalliksi niin kutsutun sektoripohjaisen taidepolitiikan, joka mukailee aiemmin kuvaillun Suomalaisen kulttuuripolitiikan pitkää taidepolitiikan ja sivistämisspolitiikan linjaa. Kyseinen malli määrittelee kulttuurin kahta myöhemmin esiteltävää mallia kapeammin ja tulkitsee sen humanistisella otteella. Tällä tarkoitetaan sitä, että taiteen ja kulttuurin kokeminen nähdään tässä mallissa keskeisesti itseisarvona toisin kuin vastakohtaisessa instrumentaalisessa lähestymistavassa, jossa esimerkiksi kulttuurin voidaan nähdä keinona houkutellessa alueelle ja kilpailla alueiden kesken. (Skot-Hansen 2009, s. 194.) Sektoripohjainen taidepolitiikka hahmottaa kulttuurin kapeasti yhtenä hallinnoitavana sektorina muiden joukossa. Skot-Hansenin osalta tiiviiksi jäänyt taidepolitiikan määritelmä noudattelee pitkälti Suomalaisen kulttuuripolitiikan historiallista taide- ja sivistyspolitiikan pitkää linjaa, jonka katsotaan olleen vallitseva kulttuuripoliittinen lähtökohta 60-luvulla (ks. Kangas & Virkki, 1999, s. 161;

Häyrynen, 2006, 12). Skot-hansen hahmottaa taidepolitiikan vastaavasti, tunnistaen taiteen ja kulttuurin sivistämisen muotoina perinteisessä sektorikohtaisessa suunnittelumallissa (Skot-Hansen, 2009, s. 207).

Siinä missä kulttuurinen monimuotoisuus voi olla alueen sosiaalisia ryhmiä yhdistävä inklusiivinen tekijä, kuten myöhemmin esiteltävässä kulttuurisuunnittelun mallissa tavoitellaan, taidepolitiikan mallin lähestymistapa on helpommin ulossulkeva ja kulttuurista monimuotoisuutta edistämätön. Tuotetulla kulttuurilla nimittäin on monesti korkeat standardit, joka estää niihin yltämätöntä tulla kuulluksi. Sen sijaan että luotaisiin olosuhteita, jossa kulttuurinen monimuotoisuus voisi kukoistaa, tapana on integroida kulttuuristen vähemmistöjen edustajia valtavirtakulttuuriin, mikä vähentää kulttuurin diversiteettiä. (Skot-Hansen 2009, s. 207.) Kun harjoitetaan taidepolitiikkaa, jossa julkisilla avustuksilla edistetään tietyt kriteerit täyttävää kulttuuria, on poliittista ja harkinnan varaista, mitkä ovat avustusten kriteerit, mikä on hyväksyttävää kulttuuria ja mikä kulttuuri on edistämisen arvoista.

2.2.2 Florida & luova luokka

Skot-Hansen tunnistaa toiseksi kulttuuripolitiikan lähestymistavaksi ”creative cities”, joka suomentuu luoviksi kaupungeiksi (Skot-Hansen, 2009, s. 194). Malli perustuu Richard Floridan, etenkin kaupunkitutkimuksen alalla, uraa uurtaneeseen teoriaan luovasta luokasta ja luovasta taloudesta, mutta miten tämä liittyy kulttuuripolitiikkaan?

Floridan mukaan kulttuurinen ja taiteellinen luovuus ovat omiaan ruokkimaan teknologista ja taloudellista luovuutta, mikä muodostaa luovan talouden kokonaisuuden, joka on nykypäivänä talouden eteenpäin vievä voima jopa siinä määrin, että luovuus nähdään taloutemme tärkeimpänä resurssina (Florida ym., 2005, s. 46–47). Floridan mukaan siinä missä koko järjestelmän tasolla luovuuden merkitys voimavarana on kasvanut, on myös paikan merkitys hieman yllättäenkin korostunut. Huomattavaa on se, että luovaa luokkaa ei voida vain sijoittaa paikkaan X, jossa luovaa työvoimaa tarvitsevat yritykset ja ympäristöt sijaitsevat, vaan luovan

luokan vapaat ja autonomiset yksilöt hakeutuvat viihtyisille ja kulttuuria tarjoaville alueille (Florida ym.,2005; Mäenpää & Faehnle, 2021, s. 30). Vaikka erilaisten teknologisten innovaatioiden myötä voisi luulla paikan merkityksen hävinneen, ovat luovaa luokkaa edustavat työntekijät yrityksille niin tärkeä voimavara, että yritykset hakeutuvat luovuutta ja virikkeellisyyttä tarjoaviin teollisesti monimuotoisiin paikkoihin, joissa luova luokka viihtyy (Florida ym., 2005, s. 48–49).

Edellä esiin tullut Floridan 2000-luvulla antama väite paikan merkityksestä voidaan toki kyseenalaistaa siltä osin, että vuonna 2022 etenkin koronapandemian edistämän digiloikan myötä teknologiset yhteydet tarjoavat huomattavasti parempia ratkaisuja etätyöskentelyyn, vaikka etätyöt ovat olleet joillakin aloilla käytäntö jo pidempään. Kuitenkin digiloikan myötä moni etenkin luovaa luokkaa edustava työntekijä on saattanut muuttaa etätöiden mahdollistuessa kaupungista tilavampaan ympäristöön kehyskuntiin tai väliaikaisesti mökille, vaikka toisaalta ilmiö ei ole niin laaja, että voitaisiin väittää kaupungistumisen hidastuneen (ks. MDI, 2021). Muuttoilmiön laajuudesta ja pitkäaikaisesta merkityksestä on vielä vaikea vetää johtopäätöksiä.

Luovien kaupunkien lähestymistavassa kulttuuripolitiikka nähdään Floridan nimeämän luovan luokan tarpeiden täyttämiseksi ja kaupunkien välisenä kansainvälisenä kilpailuna luovuudesta. Kulttuuripolitiikka on ikään kuin keino kilpailla luovasta taloudesta ja tuotteliaan luovan luokan osaamisesta. Vaikka Floridan teoria on todella tunnettu ja kaupunkisuunnittelun sanastoon vakiintunut, Skot-Hansen (2009) tuo artikkelissaan ilmi, että se ei myöskään ole täysin ongelmaton, sillä Floridan teoriassa alikorostuvat luovan luokan ulkopuolelle jäävät sosiaaliset ryhmät, jotka ovat heikommassa sosio-ekonomisessa asemassa. Jos keskitymme vain palvelemaan luovan luokan etuja, jää jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien edut vähemmälle huomiolle, mikä voisi pahimmassa tapauksessa luoda segregoituneen kaupungin, jonka postmodernistinen kilpailuilme on hyvä, mutta todellinen sosiaalinen oikeudenmukaisuus huono. (Skot-Hansen, 2009, s. 200.)

2.2.3 Kulttuurisuunnittelu

Skot-Hansenin artikkelissaan (2009) tunnistama kolmas malli on kulttuurisuunnittelun malli, jossa lähtökohtana on kaupunkien suunnittelu kulttuurin keinoin. Kulttuurisuunnittelu ei ole kuitenkaan sama asia kuin kulttuuripolitiikka, vaan kulttuurisuunnittelussa on kysymys kulttuurin integroinnista suunnitteluun painottaen laajasti taiteen ja moninaisen kulttuurin mahdollisuuksia. Malli poikkeaa edellisestä monin tavoin, sillä se kiinnittää enemmän huomiota kulttuurisen monimuotoisuuteen ja inklusiiviseen kansalaisten osallistamiseen, jonka voidaan nähdä lisäävän kansalaisyhteiskunnan demokraattisuutta (Meriluoto & Litmanen, 2019, s. 14). Floridan mallista poiketen kulttuurisuunnittelun malli soveltuu hyvin myös pienemmille ja vaikeammin määriteltävissä oleville alueille, sillä lähtökohtana ei ole uusliberalistinen kaupunkialueiden välinen kilpailu, vaan kulttuurin väline- ja itseisarvon tunnistava alueiden kehittäminen kulttuuria hyödyntäen ja sitä kaikille sosiaalisille ryhmille mahdollistaen. Kulttuurisuunnittelun mallissa kulttuuria ei voi vain lisätä alueelle kaiken muun ollessa kunnossa, vaan paikalliset kulttuuriset muuttujat on oltava integroituna suunnittelussa jo heti alusta alkaen. Keskeistä on hahmottaa kulttuurisuunnittelu osana laajempaa alue- ja kaupunkisuunnittelua. (Skot-Hansen 2009, s. 200–207). Kuten Lia Ghilardi teoksessa ”Differing diversities” osuvasti kuvaa, kulttuurisuunnittelun malli eroaa muista kulttuuripolitiikoista tarkastelemalla kulttuuria kokonaisvaltaisena erottamattomana osana yhteiskuntaa, kun muuten kulttuuripolitiikkaa tupataan lähestyä rajoittuneemmin yhtenä yhteiskuntapolitiikan sektorina. Keskeistä on hahmottaa, ettei kulttuurisuunnittelu ole oikeastaan kulttuurin suunnittelua, vaan pikemminkin kulttuurin lähestymistapa alue- ja kaupunkisuunnitteluun. (Ghilardi, 2001, s. 125)

2.3 Täydentävät käsitteet

Koska kulttuuripolitiikka tarkastelee osittain myös kansalaisyhteiskunnan tuottamaa kulttuuria ja pohtii yhteiskunnalliseen osallistamiseen ja demokratiaan

liittyviä kysymyksiä, on syytä määritellä ja jäsenellä myös osallistamisen ja kansalaisyhteiskunnan käsitteet.

Kansalaisyhteiskunta

Kansalaisyhteiskunnan tematiikka on hyvin laaja ja lähes kaiken yhteiskunnallisen läpileikkaava. Kansalaisyhteiskunta on käsite, jolla voimme nimetä yhteiskunnassa tapahtuvan laajan ilmiön, joka kattaa kaiken toiminnan, joka on kansalaisten itsensä organisoimaa. Kuvaavaa on se, että kuten muutakaan yhteiskuntaa, ei kansalaisyhteiskuntaa voi muodostaa yksin. Kansalaisyhteiskunta koostuu kollektiivisista ja nykyään sosiaalisen median myötä yhä enemmän konnektiivisista ryhmistä, jotka ajavat jotakin tiettyä agendaa. Kansalaisyhteiskunta on hahmotettavissa kentäksi, jossa kansalaiset voivat toteuttaa itseään, omia arvojaan ja itselle tärkeiksi kokemia agendojaan. Koska kansalaisyhteiskunnan toimintaa on luonnollista harjoittaa yhdistyksissä, on kolmas sektori, eli julkisen ja yksityisen sektorin ulkopuolelle jäävä ja niitä täydentävä sektori, perinteisesti lukeutunut kansalaisyhteiskunnan sektoriksi (Ruuskanen, ym. 2020, s. 18).

Osallistaminen

Julkisen vallan käyttäessä verovaroin hankittuja resursseja, tulee sillä olla yhteiskunnallinen legitimitetti resurssien yhteiseen hyvään käyttämiseen. On siis keskeistä, minkä katsotaan olevan yhteistä hyvää eli sopivaa julkisen vallan rahojen käyttöä. Edustuksellisessa demokratiassa mandaatti on annettu vaaleissa esimerkiksi kulttuuriministerille tai kaupungin valtuuston edustajalle. Toisaalta julkisen vallan legitimitettiä heikentää mm. se, että yleinen äänestysaktiivisuus on laskenut, vaalit järjestetään vain neljän vuoden välein ja edustuksellisen demokratian ulkopuolella olevien virkamiesten tekemiin poliittisiin päätöksiin on tavallisen kansalaisen vaikea vaikuttaa. Tähän demokratian kriisiksikin kutsuttuun heikon demokratian ongelmaan on ehdotettu ratkaisuksi osallistamista (Meriluoto & Litmanen, 2019, s. 15). Osallistaminen tarkoittaa pyrkimystä sisällyttää päätöksentekoon osapuolia, joita päätökset koskevat. Myös analysoimani

kulttuuripolitiikkaa harjoittavat julkisen hallinnon instituutiot puhuvat osallistamisesta, jolla voidaan pyrkiä esimerkiksi inklusiivisesti voimaannuttamaan kohderyhmää, saamaan tietoa parempien päätösten tekemiseksi tai lisäämään kyseisen julkisen hallinnon legitimitettä (Meriluoto & Litmanen, 2019, s. 14). Osallistamisella pyritään tekemään kulttuuripolitiikasta demokraattisempaa.

3 AINEISTO & METODI

Edellisessä teoriaa esittelevässä kappaleessa kävin läpi erilaisia lähestymistapoja kulttuuripolitiikkaan. Nämä eri lähestymistavat mielessä pitäen, käyn tässä osiossa etsimään vastauksia tutkimuskysymykseen:

- Miten eri hallinnon tasot hahmottavat kulttuuripolitiikan sisällön?

Tutkimusasetelmani on kolmiportainen mikro-, meso- ja makrotasojen vertailu, joka on hedelmällinen asetelma tunnistaa eroja muuten vaikeasti hahmotettaviin asenne-, arvo- ja tulokulmaeroihin

3.1 Aineisto

Aineistokseni valitsin kolme eri julkisen hallinnon tasoa edustavaa raporttia. Raportit kuvastavat voimassa olevia kunkin julkisen hallinnon harjoittamaa kulttuuripolitiikkaa. Jokainen raporteista on kirjoitushetkellä voimassa oleva, mutta strategioiden toimikausien pituudet ja laatimisvuodet eroavat hiukan. Vertailemalla ja analysoimalla näitä kolmea kulttuuripolitiikkaa määrittelevää strategiaa, yritän selvittää, löytyykö niiden lähestymistavoissa eroja vai lähestyvätkö ne kaikki kulttuuripolitiikkaa samalla tavalla. Kulttuuripolitiikan strategioita vertailemalla pyrin paljastamaan lähtökohtia ja lähestymistapoja hallintojen neutraalilta

vaikuttavien kuorien takana, jotta pystyisimme paremmin ymmärtämään eri hallintoinstituutioiden toimintalogiikoita, tavoitteita ja arvoja toimien takana.

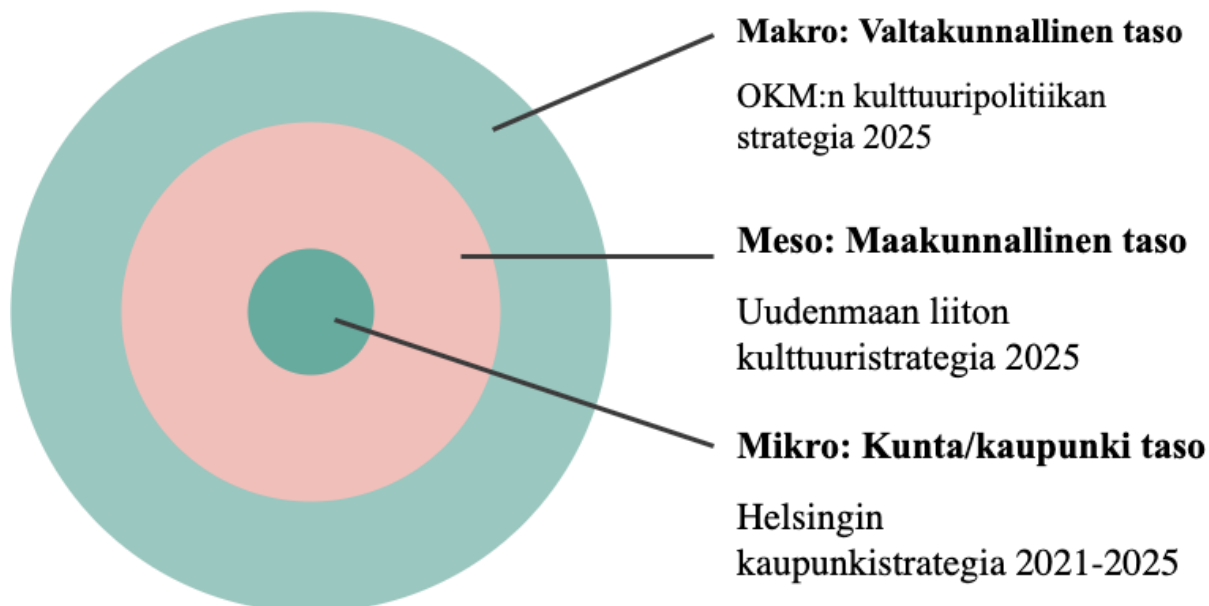
3.1.1 Aineiston keruu

Lähdin liikkeelle etsimällä maakuntien liittojen suhtautumista kulttuuripolitiikkaan. Maakuntien kulttuuripolitiikkaan suhtautuminen on merkittävää, sillä maakuntien liitot ovat erityislainsäädännön velvoittamina toimivia itsehallinnollisia jäsenkunnista koostuvia liittoja, joiden toinen lakisääteinen tehtävä maakuntakaavoituksen ohella on alueiden kehittäminen (Nyholm, ym. 2016, s. 154–155). Vaikka vuodesta 2011 alkaen maakuntien liittoja on ollut Manner-Suomessa 18 ja niiden yhdeksi tavoitteeksi mainitaan kuntaliiton sivuilla kulttuurin monipuolinen vaaliminen (Kuntaliitto, 2022a), tulin huomanneeksi, että läheskään kaikilla maakuntien liitoilla ei ole voimassa olevaa kulttuuripoliittista strategiaa.

Uudenmaan liitto on kuitenkin yksi maakuntaliitto, jolla on voimassa oleva kulttuuristrategia, mikä on loogista kulttuuripolitiikan kehittämisen ollessa väestörikkaan Uudenmaan keskeisimpiä tulevaisuuden haasteita. Uudenmaanliitto kulttuuripolitiikan määrittelijänä ei yksinään ole tarpeeksi merkityksellinen ja yhteiskuntaan yleistettävissä oleva kulttuuripolitiikkaa määrittelevä instituutio, sillä se edustaa vain yhtä maakuntaa ja melko etäiseksi jäänyttä hallinnon tasoa. Laajentaakseni tutkielmani yhteiskunnallista kontekstia, päätin laajentaa aineistoani julkista hallintoa läpileikkaavammaksi. Tämän myötä päätin laajentaa aineistoani edustamaan myös kahta muuta hallinnon tasoa, joiden väliin maakuntaliitto sijoittuisi. Kahdeksi muuksi tasoksi valikoituivat maakuntaa paikallisempi mikrotason tarkasteluun sopiva kaupungin tai kunnan taso sekä valtakunnallista hallinnointia makrotasolta tarkasteleva ministeriön taso. Kolmiasteisen mikro-, meso- ja makrotaso -asetelman ansiosta hallinnon tasoja on myös helpompaa vertailla ja kontekstualisoida keskenään. Seuraavassa osiossa lähestyn kulttuuripolitiikkaa lähtien liikkeelle Opetus- ja kulttuuriministeriön laajasta hallinnon makrotasosta kohdistuen Uudenmaan liiton mesotason tarkastelun kautta kaupungin tason, eli mikrotason, tarkasteluun.

3.1.2 Hallintojen tasot ja niiden väliset suhteet

Kuvio 1. Hallintojen tasot

Vaikka kuviossa eri hallinnon tasoja tarkastellaan toistensa sisäisinä, se ei tarkoita, että ne olisivat yksiselitteisesti keskinäisriippuvaisia toisistaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kulttuuripolitiikan strategia ei suoranaisesti määrittele maakuntaliiton toteuttamaa kulttuuripolitiikkaa eikä päinvastoin. Tarkastelemieni instituutioiden välillä ei myöskään ole mitään suoraan todennettavaa rahoituksellista riippuvuutta, sillä pääasialliset rahoitukset Opetus- ja kulttuuriministeriö saa valtiolta, Uudenmaan liitto jäsenkunniltaan ja Helsingin kaupunki kuntaveroilta. Helsingin kaupunki siis yhtenä 83:sta uudenmaanliiton jäsenkunnasta kustantaa osuutensa Uudenmaan liiton toiminnan rahoittamisesta, joka on hyvä pitää mielessä, vaikka Helsingin suhteellinen osuus Uudenmaanliiton koko rahoituksesta onkin pieni (Kuntaliitto, 2022b)

Opetus- ja Kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025

Opetus ja kulttuuriministeriön vuonna 2017 laatima kulttuuripolitiikan strategia 2025 on merkittävä valtakunnallista hallinnon tasoa edustava linjapaperi. Tässä kandidaatin tutkielmassa se edustaa makrotason osuutta aineistosta, joka luo

kulttuuripolitiikan hallinnon laajan kontekstin pienempää hallinnoitavaa maantieteellistä aluetta edustaville meso- ja mikrotason hallinnoille. OKM:n kulttuuripolitiikan strategia on merkittävä julkaisu, sillä se määrittelee yli hallituskauden mittaisen ajanjakson ministeriön ohjaus- ja kehitystyötä. Kuten strategiassa todetaan, ”Strategian avulla ministeriö jäsentää omia tavoitteitaan ja toimenpiteitään esimerkiksi budjettia valmisteltaessa tai valtion rahoitusta suunnattaessa. Se on väline, jolla kulttuurialan toimijat saavat tietoa ministeriön pitkän aikavälin ajattelusta, ja se auttaa muita kehittämään omaa toimintaansa ministeriön kanssa yhteisiä isoja linjoja noudatellen.” (OKM, 2017, s. 5). Strategia siis määrittelee merkittävää osuutta valtion kulttuuripolitiikasta ja kulttuuriin ja sivistykseen kohdistuvasta käytettävistä olevista varoista. OKM tällä tavoin ohjaa valtakunnallista kulttuuripolitiikkaa pitkän aikavälin ja suurten linjojen keinoin.

Uudenmaan kulttuuristrategia 2025

Uudenmaan liiton kulttuuristrategia 2025 (2016) on lakisäätöisen kuntayhtymän eli maakunnan liiton kulttuuripolitiikkaa linjaava julkaisu. Uudenmaan liiton kokonaisvaltaista kehitystyötä ohjaa Uusimaa-ohjelma, jolle kulttuuristrategia on alisteinen yhtenä kehittämisteemana elinkeinojen, matkailun, koulutuksen ja työllisyyden ohella (Uudenmaan liitto, 2022a). On myös huomattavaa, että strategia on julkaistu vuonna 2016, mikä tekee siitä aineiston vanhimman julkaisun. Uudenmaan liiton päätöksenteosta ovat vastuussa Uudenmaan jäsenkuntien kunnanvaltuustojen edustajista kuntavaalituloksen perusteella valittu maakuntavaltuusto ja sen poliittisesti valitsema maakuntahallitus (Uudenmaan liitto, 2022b). Kulttuuristrategian on kuitenkin laatinut asiantuntijaryhmä ja pohjana on hyödynnetty myös vanhaa vuonna 2008 julkaistua kulttuuristrategiaa (Uudenmaan liitto, 2016).

Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025

Aineistoni mikrotasoa edustava Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025 (2021) on kuluva kaupunginvaltuustokauden ajan voimassa oleva suunnitelma kaupungin kehittämiseksi. Strategia on siis merkittävä kaupunkipoliittinen linjapaperi ja siinä määriteltyjen tavoitteiden onnistumista seurataan laadullisin ja määrällisin mittarein (ks. hel.fi, 2022). Analyysini keskittyy lähinnä 33 sivuisen strategiapaperin esipuheeseen sekä ”Taide ja kulttuuri ovat hyvän elämän mahdollistaja”-lukuun (Helsingin kaupunki, s. 26–29). Kaupunkistrategian muut osiot jäävät vähemmälle huomiolle tai kokonaan huomiotta, sillä niissä ei juurikaan käsitellä kulttuuripolitiikkaan olennaisesti liittyviä seikkoja. On kuitenkin merkittävää, että kaupunkistrategia esipuheen perusteella huomioi kulttuuripolitiikan merkittävänä osana kaupungin kehittämistä.

3.2 Metodi

Koska strategiapapereista koostuva aineistoni on vaikeasti kvantifioitavissa ja se sisältää asiakirjalle tyypillistä pintapuolisesti neutraalilta vaikuttavaa tekstiä, käytän tässä tutkielmassa tutkimusmetodin laadullista teoriaohjaavaa sisällön analyysiä. Sisällön analyysin teoriaohjautuvuus eli abduktiivisuus on perusteltavaa, sillä hyödynnän tarkastelun taustalla teoriaosiossa esittelemiäni kulttuuripolitiikan lähestymistapoja, joita yritän tekstistä tunnistaa. Analyysin kokonaisuus ei ole läpeensä teorialähtöinen, sillä pyrin löytämään tekstistä asenteita, yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, joita ei välttämättä olisi osannut odottaa. Abduktiivisessa sisällönanalyysissä teoria voi siis toimia taustalla ja analyysiä loppuvaiheessa jäsentävänä tekijänä, mutta teoria ei suoraan ohjaa analyysiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109–110). Analyysiä siis lähestytään aluksi aineiston ohjaamana ja löydettyjä havaintoja voidaan tulkita, kategorisoida ja selittää aiemmin esitellyn teorioiden pohjalta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109–110). Teoriaohjaava sisällönanalyysi on siis verrattain vapaa ja luova metodi, mutta aineistoa analysoidessani pidän tietoisesti ja tiedostamatta mielessäni tutkimuskysymyksiä ja tutkielman kannalta oleellisia teorioita.

Tutkimuseettisesti on myös todettava, että analyysi ei voi pyrkimyksestä huolimatta ikinä olla kokonaan vapaa tutkijan subjektiivisuudesta. Niin ollen myös tässä kandidaatin tutkielmassa esiintyvät sisällönanalyysin tulokset ovat omia tulkintojani, joihin vaikuttavat subjektiiviset taustatekijät. On mahdollista, jopa todennäköistä, että toinen tutkija tekisi samasta aineistosta erilaisia havaintoja. Tutkielman yhteiskunnallisen merkityksen kannalta on myös ongelmallista, että strategiat ovat lopulta vain sanoja tiedostoissa. Tämä tutkielma ei siis tarkastele juurikaan toteutunutta kulttuuripolitiikkaa tai sen vaikutuksia. Strategiat ilmentävät ainoastaan tavoitteita ja tapoja, miten tulisi toimia. Konkreettiset teot ovat asia erikseen. On siis mahdollista, että käsitellyt hallintoinstituutiot toimisivat todellisuudessa strategian linjausten vastaisesti.

4 TULOKSET

Yksi keino tarkastella kulttuuristrategioita on tarkastella missä valossa ne näkevät kulttuurin. Tällä tarkoitan pyrkimystäni identifioida, millaisena arvona kulttuuri linjapaperissa hahmotetaan. Toinen strategioista voi hahmottaa kulttuurin välineellisenä eli instrumentaalisenä arvona, kun taas toisessa tapauksessa kulttuurin voidaan katsoa olevan normatiivisesti itseisarvo, jolla ei pyritä saavuttamaan hyötyä esimerkiksi taloudellisesti. Uskon että mikään strategia ei ole yksiselitteisesti identifioitavissa instrumentaaliseksi tai normatiivisesti, mutta tämän näkökulman avulla osaan tunnistaa kulttuuripolitiikan näkökulmaa ja sitä kautta identifioida laajempaa kulttuuripoliittista tulokulmaa.

4.1 Opetus- ja Kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025

OKM:n kulttuuripolitiikan strategiassa painottuu merkittävästi osallistamisen teema. Näin etenkin kontekstissa, joissa todetaan ulkomaalaistaustaisten kasvavan väestöosuuden ja väestörakenteen muutoksen synnyttävän kasvavan tarpeen monipuoliselle ja monimuotoiselle kulttuurille. OKM:n kulttuuripoliittinen strategia noudattelee tässä mielessä kulttuurisuunnittelun lähtökohtaa, sillä etenkin kaupunkien kontekstissa kulttuurisuunnittelun katsotaan tavoittelevan kulttuuriympäristöä, jossa kaikki erilaiset ryhmät ja heidän tarpeensa ovat huomioitu (Skot-Hansen, 2009, s. 202). Strategiassa tulevat ilmi tavoitteet eri ryhmien moninaisen

kulttuurin kysynnän vastaamisesta ja tavoitteet näiden ryhmien, kuten maahanmuuttajien, osallistamisesta. Kulttuurisuunnittelun suunnittelumallissa taide ja kulttuuri nähdään yhteiskunnallisen kehittämisen keinoina. Tässä valossa OKM:n kulttuuripoliittinen lähestymistapa noudattelee kulttuurisuunnittelun mallia siinäkin määrin, että se esittelee paljon erilaisia yhteiskunnan osa-alueita ja -tekijöitä, joihin kulttuuripolitiikalla on välittömästi tai välillisesti vaikutusta. Tällaisia ovat esimerkiksi maahanmuuttajien kulttuuritoimintaan osallistaminen, alueelliset erot kulttuurin tarjonnassa, demokraattisuus ja lasten taide- ja kulttuurikasvatus.

Kun tarkastellaan edellä mainittujen tavoitteiden vaikutuksia taidepolitiikan suunnittelumallin näkökulmasta, huomataan että niissä kaikissa on sivistämisen näkökulma. Kyseiset tavoitteet liittyvät kulttuurin tuomisesta eri ryhmille, joille sitä ei välttämättä ole vielä tarjolla tai sitä ei osata hyödyntää. Esimerkiksi maahanmuuttajien kulttuuritoimintaan osallistaminen edistää yhteiskuntaan integroitumista ja laajentaa kulttuurin kuluttajakuntaa samalla toivottavasti monipuolistaen tarjontaa. Kulttuurin tarjonnan alueellisten erojen tasoittaminen puolestaan edistää kulttuuriin pääsyn tasa-arvoisuutta ja kulttuurin demokraattisuus edistää julkisin varoin kulttuurin tukemisen legitimitettä. Taide- ja kulttuurikasvatus puolestaan kasvattaa "valveutunutta yleisöä" ja lisää kulttuurialojen kulttuurista ja taiteellista osaamista (OKM, 2017, s. 19). Näiden esimerkkien valossa on hahmotettavissa ministeriön kulttuuripolitiikan sivistävä vaikutus ja tavoite. Strategian esipuheen alussa mainitaankin, että "Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminta-alueena on sivistys" (OKM, 2017, s. 3). Tässä mielessä voidaan havaita OKM:n kulttuuripolitiikan ammentavan taidepolitiikan suunnittelumallin sivistyksen "enlightenment" tavoitetta (ks. Skot-Hansen, 2009, s. 207; Kangas & Virkki, 1999, s. 162). Koska humanistisesta näkökulmasta sivistys on yleisesti käsitetty yhdeksi keskeisimmäksi yhteiskunnan päämääräksi, voitaneen havaita, että Opetus- ja kulttuuriministeriö näkee kulttuurin arvon normatiivisesti, eli hahmottaa kulttuurin sivistystä edistävänä itseisarvona (Skot-Hansen, 2009, s. 207).

Siinä missä taidepolitiikan suunnittelumallissa taide nähdään olosuhteiden luomisena ja sitä kautta taiteen mahdollistamisena (Kangas & Virkki, 1999, s. 161),

OKM:n kulttuuripoliittinen strategia ei noudattele sitä yksi yhteen vaan lähestyy kulttuuripoliittikkaa laajemmin. Strategia nimittäin ottaa kantaa jopa taiteilijoiden toimeentuloon ja pohtii perustulon mahdollisuuksia parantaa taiteilijoiden työmarkkina-asemaa (OKM, 2017, s. 29). Tämä linkittyy olennaisesti kulttuuripoliittikan kestävyden teemoihin, kuten taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurillisen kestävyden kasvaviin vaatimuksiin, joiden lisäksi strategiassa mainitaan ekologinen kestävyys (OKM, 2017, s. 25). Vaikka OKM:n strategiassa kulttuuria lähestytään paikka paikoin taidepolitiikan suunnittelumallille tyypillisesti sivistyksen näkökulmasta, nähdään kulttuurin olevan niin keskeinen yhteiskuntaa läpileikkaava tekijä, että sen vaikutukset ulottuvat yhteiskunnan moniin sektoreihin ja päinvastoin, nämä sektorit vaikuttavat myös kulttuurin toteutumiseen yhteiskunnassa. Tämän kaltainen lähestymistapa on yhteneväinen kulttuurisuunnittelun mallin kanssa. Kulttuurisuunnittelun mallin mukaan kulttuuripoliittikkaa tulisi harjoittaa yhteistyössä fyysisen ympäristön-, taloudellisen-, teollisen-, vapaa-ajan aktiviteettien- ja asumisen suunnittelussa (Skot-Hansen, 2009, s. 203).

OKM:n strategian voidaan katsoa olevan kulttuurin käsitykseltään kulttuurin arvon normatiivisesti itseisarvona tunnistava taidepolitiikan sivistävästä vaikutuksesta ammentava. Toisaalta kun tarkastellaan strategiassa ilmeneviä kulttuuripoliittikan tavoitteita ja kulttuuripoliittikan yhteiskunnallista kontekstia, huomataan kulttuurisuunnittelun mallin kuvaavan parhaiten strategian todellisuutta. Onneksi kulttuurisuunnittelu ja taidepolitiikan mallit eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan niiden voidaan todeta soveltuvan tähän strategiaan osittain päällekkäisesti. Päällekkäisyys on myös ymmärrettävää, sillä OKM:n strategia on sisällöltään ja merkittävyydeltään niin laaja yhteiskunnan kulttuuripoliittikkaa jäsentämään pyrkivä linjapaperi. Taidepolitiikan ja kulttuurisuunnittelun suunnittelumallien ilmeneminen strategiassa kiteytyy hyvin strategiaan tiivistetyissä vuoteen 2025 asetetuissa tavoitteissa, jotka ovat: "luova työ ja tuotanto", "Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin" ja "Kulttuurin perusta ja jatkuvuus" (OKM, 2017, s. 34).

4.2 Uudenmaan kulttuuristrategia 2025

Uudenmaan kulttuuristrategiassa todetaan yleisesti tiedossa oleva asia, että kulttuuri on vaikeasti määriteltävä termi. Strategiassa kuitenkin listataan kolme eri näkökulmaa, joiden mukaan kulttuuria on strategiassa tarkasteltu:

- ”1. elämäntapoihin liittyvänä laajana kokonaisuutena,
2. taiteina ja taidealojen toimintoina,
3. osana elinkeinopolitiikkaa ja hyvinvointinäkökulmaa.” (Uudenmaan liitto, 2016, s. 10).

Strategiassa mainitaan, että kulttuurin ymmärtäminen lähinnä taiteina on ollut näkökulmana 1960-luvulle asti. Kulttuuristrategiassa todetaan myös kulttuurin käsitteen laajentuneen viimeistään 60-luvulla käsittämään laajemmin ihmisten elämäntapoja laajana kokonaisuutena, jota strategian mukaan seurasi 80-luvulla alkanut kulttuurin välineellisten hyötyjen, kuten taloudellisten ja aineettomien hyötyjen tunnistaminen. (Uudenmaan liitto, 2016, s. 10). Samat kehityskulut totesi myös aiemmin teorialuvussa esitelty Suomen kulttuuripolitiikan pitkiä linjoja esitellyt Kangas, jonka mukaan 60-luvulle asti kulttuuripolitiikka painottui taidepolitiikkaan, jonka jälkeen 90-luvulle saakka mukaan tuli laajempi osallisuutta ja demokratiaa painottava kulttuurin laajemmin käsittävä toinen pitkä linja. Kolmantena pitkänä linjana Kangas hahmotti markkinoitumisen, vaikka sen vuosia ei ole 90-luvulla kirjoitetussa teoksessa ymmärrettävästi voitu vielä tarkemmin määritellä. (Kangas & Virkki, 1999, s. 161). On siis huomattavaa, kuinka strategiassa kulttuuripolitiikan Suomalainen historia esitellään hyvin yhdenmukaisesti Kankaan teorian kanssa.

Yllä esitellyt strategiassa ilmi tulleet ja Kankaan kulttuuripolitiikan pitkiä linjoja mukailevat kulttuurin määrittelyn kehityskulut menevät yksi yhteen aiemmin tässä alaluvussa sitoitujen kolmen strategian kulttuuria määrittelevän määrittelyn kanssa. Voitaneen todeta, että Uudenmaan liitto haluaa määritellä kulttuurin käsitteen mahdollisimman laajasti sisällyttäen siihen kaikki tunnistettavat Suomalaisen kulttuuripolitiikan historiallisetkin kulttuurikäsitteet. Näin asia perustellaan myös itse strategiassa:

”Termi kulttuuri on varsin vaikeasti määriteltävissä, siksi tässä strategiassa termiä on käsitelty sen eri merkitysten kautta” (Uudenmaan liitto, 2016, s. 10).

Vaikka strategiassa kulttuuria tarkastellaankin jonkin verran elämäntapana sekä taiteiden näkökulmasta, strategian tekstissä ja otsikoissa korostuu merkittäväällä tavalla kulttuuri osana elinkeinopolitiikkaa ja hyvinvointivaikutuksia. Strategiassa esimerkiksi mainitaan useasti sanat kasvu, kasvumahdollisuudet ja vahva kasvu.

Uudenmaan kulttuuristrategiassa ”3.VISIO” otsikon alla esitellään strategian tavoitteita, joita on neljä. Näistä ensimmäisessä ”Taiteen ja kulttuurin vapaus” nimetyssä tavoitteessa, korostuvat luovuus yksilöiden hyvinvoinnin perustana ja luovuuden vahvistamisen merkitys yksilön ja alueen kasvumahdollisuuksina. (Uudenmaan liitto, 2016, s. 12). Vaikka tämän tavoitteen otsikossa puhutaan taiteen ja kulttuurin vapaudesta, on tavoitteen sisältö kuitenkin kulttuurin hyvinvointi- ja kasvuvaikutuksia välineellisen hyödyn näkökulmasta käsittelevä. Vapautta korostavan otsikon alla olisi voitu käsitellä myös vapaan kulttuurin ja taiteen näkökulmia normatiivisesti esimerkiksi pohtimalla miten vapaa kulttuuri vaikuttaisi esimerkiksi tuotetun kulttuurin sisältöön ja representaatioon.

On havaittavissa, että Uudenmaan kulttuuristrategiaa määrittelee uusliberalistinen taloudellinen lähestymistapa. Strategiassa ilmenee myös esimerkiksi identiteetin-, yhdenvertaisuuden-, ja yhteisöllisyyden myötä hyvinvointiin tähtääviä tavoitteita. Tulkitsemalla näissäkin on kyse lopulta alueen houkuttelevuuden tavoittelusta, jolla tähdätään alueen kilpailukyvyyn kehittämiseen. Lopulta kilpailu ja kasvu vaikuttavat olevan Uudenmaan kulttuuristrategiaa määrittelevät teemat. Tämä eroaa selkästi aiemmin käsitellyn OKM:n strategian mallista, jossa keskeisempiä teemoja olivat sivistys ja kulttuurinen kestävyys.

Kun Uudenmaan liiton kulttuuristrategiaa tarkastellaan Skot-Hansenin kulttuuripolitiikkamallien valossa, voidaan ensiksi poissulkea taidepolitiikan malli, sillä kulttuuria ei strategiassa juurikaan tunnisteta itseisarvoisesta sivistävästä näkökulmasta. Sen sijaan Uudenmaan liitto ammentaa Floridalaisesta luovan luokan lähestymistavasta siinä määrin, että alueellinen kilpailuasetelma toistuu tekstissä

useita kertoja. Toinen rivien välistä luettava asia on, että kulttuuri, luovuus ja monimuotoisuus nähdään instrumentaalisesti taloudellisina mahdollisuuksina. Uudenmaan kulttuuristrategiassa Floridan teoriaa mukailee esipuheen kohta:

”Strategiassa päivitetyn vision mukaan vuonna 2025 Uusimaa on vahvan kasvun maakunta, jossa luovaan osaamiseen perustuva yritystoiminta on olennainen osa alueen elinkeinorakennetta ja työllisyyttä.” (Uudenmaan liitto, 2009, s. 3).

Tässä kohdassa, ja strategiassa muutenkin, korostuvat Uudenmaan tavoite kasvusta ja tahtotila luovan osaamisen houkuttelemiseen alueelle Uudenmaan kasvun mahdollistajana. Kulttuurista puhutaan strategiassa menestystekijänä taloudellisen ulottuvuuden lisäksi myös kulttuurisessa ja sosiaalisessa merkityksessä.

Siinä missä Uudenmaan liitto näkee kulttuurin arvon joko välittömästi tai välillisesti taloudellisena hyötynä, se tunnistaa kulttuuripolitiikan mukailleen Floridan luovan luokan ja luovien kaupunkien mallia. Floridan mukainen lähestymistapa ilmenee Uudenmaanliiton strategiassa etenkin luovien ihmisten houkuttelussa. Floridan mukaan luovuus on yhteiskunnan ja alueen kehitystä ja taloutta eteenpäin vievä voima ja resurssi (Florida ym., 2005, s.46) ja luovuuden ja luovien ihmisten tavoittelu toistuu tekstissä useita kertoja vahvistaen tulkintaa siitä, että strategian kirjoittaneet hahmottavat kulttuuripolitiikan kuten Florida.

4.3 Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025

Helsingin kaupunkistrategiassa esiintyy konkreettisia tavoitteita sekä vaikeammin nähtäviä seikkoja. Abstraktimman tason tavoitteiksi muodostuu esimerkiksi Helsinkiläisyys identiteettinä, jota katsotaan lisäävän tapahtumat. Strategiassa puhuttaessa kenen tapahtumista on kyse, huomataan tietynlainen inklusiivinen ote, jonka mukaan ”Kaikkialla on oltava hyviä kouluja, päiväkoteja, kirjastoja, lähiliikuntapaikkoja sekä turvallisia ja hyvin suunniteltuja viihtyisiä ympäristöjä.” (Helsingin kaupunki, 2021, s. 12). Kyseinen tavoite on hyvin linjassa YK:n kestävän kehityksen 11. tavoitteen kanssa, jonka mukaan kaupunkien ja asutuskeskittymien

tulisi turvallisuuden, resilienssin ja kestävyuden ohella olla inklusiivisia eli ottaa kaikki väestöryhmät ja osapuolet huomioon (ks. The Global Goals, 2022).

Inklusiivinen ote heijastuu myös osallistumisen teemassa, jota ainutlaatuisen kaupunkikulttuurin nähdään edistävän. Vastaavasti kaupunkikulttuurin sanotaan lisäävän kaupunkiin sitoutumista, kulttuurista ymmärrystä ja vähentävän segregatiota. (Helsingin kaupunki, 2021, s. 29.) Tässä mielessä voidaan tulkita kulttuuri kaupunkisuunnittelun välineenä tai lähtökohtana, kuten se kulttuurisuunnittelun mallissa hahmotetaan. Toisaalta strategiassa ilmenevät tavoitteet kulttuurisen ymmärryksen lisäämiseksi sekä viihtyisyyden lisäämiseksi julkisella tilataiteella, voidaan katsoa olevan taidepolitiikkaan viittaava sivistyspoliittinen tavoite. Myös uusliberalistinen Floridan suunnittelumallia mukaileva ääni tulee ilmi strategian kohdassa, jossa Helsingin kilpailuasetelmia tulisi parantaa tapahtumien tuotannossa (Helsingin kaupunki, 2021, s. 26). Helsingin kaupunki on myös osana UNESCO:n vuonna 2004 perustettua luovien kaupunkien verkostoa, jonka tavoitteena on lisätä yhteistyötä sellaisten kaupunkien kesken, jotka ovat tunnistaneeet luovuuden keskeisenä välineenä kaupunkisuunnittelun tavoitteiden saavuttamiseksi (UNESCO, 2022).

Siitä huolimatta, että Helsingin kaupunkistrategian kulttuuripolitiikkaan liittyvissä osioissa tulee ilmi myös taidepolitiikan ja Floridan luovan luokan teemoja, on pääsääntöinen lähestymistapa silti selkeästi kulttuurisuunnittelun mallin mukainen. En katso erilaisten kulttuuripolitiikan suunnittelumallien ilmentymisen strategiassa olevan ongelmallista, sillä ne ei kategorisesti sulje toisiaan pois, vaan ovat jossain määrin jopa päällekkäisiä. Strategiassa kulttuuripolitiikan sisältöä käsitellään yhteiskuntapoliittisesti hyvin laajasti sivuten eri aiheita, joiden ei ole perinteisesti katsottu sijoittuvan kulttuuripolitiikan sektoriin, kuten yöelämä ja yötalous (Helsingin kaupunki, 2021, s. 29). Strategiassa kulttuurin katsotaan olevan vaikutuksessa niin moneen eri kaupungin hallinnon alaiseen asiaan, että on huomattavissa, että kulttuuri on otettu lähestymistavaksi kaupunkisuunnitteluun. Voimme siis todeta, että Helsingin kaupunkistrategia tunnistaa kulttuuripolitiikan sisällön kulttuurisuunnittelun näkökulmasta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tulokset osiossa tarkastelin, millaista kulttuuripolitiikan sisältöä aineisto ammensi ja yritin muiden havaintojen ohella tunnistaa niistä löytyviä tulokulmia soveltaen kolmea erilaista kulttuuripolitiikan suunnittelumallia, jotka esiteltiin alun perin luvussa "Kulttuuripolitiikka". Jotta tutkielmassa esiintyneistä teorioista, malleista ja tuloksista saisi mahdollisimman selkeän kuvan, ovat ne generalisoiden sijoitettu alle taulukkoon, jonka tarkoitus ei ole olla yksiselitteinen, vaan enemmänkin lokeroiva jäsentely ajattelun taustalle.

Kuvio 2. Yhteenveto

	Taidepolitiikka	Kulttuuri -suunnittelu	Luova luokka & kaupunki
Kulttuuri	Sivistäminen "enlightenment", Humanistinen ote	Antropologinen käsitys kulttuurista laajasti elämäntyylinä	Monimuotoista kulttuuria luovalle luokalle
Kulttuuripolitiikka / Keinot	Olosuhteiden luonti taiteelle ja kulttuurille	Kulttuuri osana laajaa strategiaa. Hallinnon rajat/ sektorit ylittävä suunnittelu	Luovan kaupungin ja luovan luokan tavoittelu kulttuuritarjonnan monipuolisuudella
Kulttuurin arvo	Normatiivinen	Sekä instrumentaalinen että normatiivinen	Instrumentaalinen
Hallinnon tasojen sijoittuminen strategioiden perusteella	OKM	OKM, Helsingin kaupunki	Uudenmaan liitto

(Sovellettu Skot-Hansenilta, 2009, s. 194)

Tuloksia kuten se, että Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia ammentaa osittain taidepolitiikan suunnittelumallista, selittänee osittain hallintoinstituution toimikenttä. Esimerkiksi OKM:n vastuualueisiin Suomen kulttuuripolitiikan julkisen hallinnon kentällä kuuluu muiden muassa taide ja kulttuuri, kirjastot ja tiede (ks. Häyrynen, 2006, s.13; OKM, 2022). Näin ollen on luonnollista, että ministeriön kulttuuristrategia ammentaa taidepoliittisia sivistyksellisiä tavoitteita enemmän, kuin esimerkiksi aineiston mikrotason edustava Helsingin kaupunki.

Suomessa kaupungit ja kunnat ovat yhtä lailla merkittäviä kulttuuripolitiikan toteuttajia ja rahoittajia (Cupore, 2022). Kuntatason lähestymistapa kulttuuripolitiikkaan poikkeaa valtakunnan tasosta huomattavasti painottaen paikallisen alueen erityispiirteitä. On siis loogista, että Helsingin kaupunki kaupunkistrategiassaan lähestyy kulttuuripolitiikkaa enemmän näkemällä kulttuuripolitiikan laajasti kaupunkikehittämisen keinona kuin esimerkiksi kehittämällä koko valtakunnan kulttuurin ja taiteen aloja valtakunnallista kulttuurin infrastruktuuria tai taide- ja kulttuurikasvatusta kehittämällä. Esimerkiksi tuloksissa käsitelty Helsinkiläisyys identiteettinä kuvastaa hyvin kulttuurisuunnittelun mallia määrittelevää antropologista käsitystä kulttuurista, jossa kulttuuri nähdään tapana elää ja taide osana paikallista kulttuuria, rutiineja ja jokapäiväistä elämää (ks. Ghilardi, 2001, s. 126).

Maakuntien lakisääteisinä tehtävinä on maakuntakaavoitus ja alueiden kehittäminen (ks. Nyholm, ym. 2016, s. 154–155; Kuntaliitto, 2022a). Uudenmaanliiton kulttuuristrategian julkishallinnollisena tehtävänä on siis kehittää aluetta ja kulttuuristrategian tarkoituksena on tutkia sitä kulttuurin keinojen näkökulmasta. Tämä puoltaa Uudenmaan liiton välineellistä lähestymistapaa kulttuuriin, jossa kulttuuri ja luovuus nähdään olevan ratkaisuna alueen ongelmiin ja kasvun mahdollistava menestystekijä alueiden välisessä kilpailussa (ks. Uudenmaan liitto, 2016, s. 3). Kun lähtöasetelmana on kehittää maakuntaa kilpailemalla luovasta osaamisesta ja luomalla sinne kasvua, on luontevaa, että

strategiassa näkyy vaikutteita luovien kaupunkien ja Floridan luovan luokan teorioista.

Edellä tehtyjen päätelmien pohjalta voidaan todeta, että tuloksissa ilmenevät erot kulttuuripolitiikan lähestymistavoissa selittyvät ainakin osittain hallinnon tasojen erilaisilla tehtävillä ja vastuualueilla. Erot siinä miten eri hallinnon tasot tunnistavat kulttuuripolitiikan sisällön, johtuvat myös hallinnoitavan maantieteellisen alueen koosta. Esimerkiksi valtakunnan hallinnon tasoa edustavan OKM:n on keskityttävä valtakunnallisesti merkittävien rakenteellisen tason kehittämiseen, kun taas paikallisempaa tasoa hallinnoiva Helsingin kaupunki voi keskittyä nimenomaan alueen yksityiskohtaisempiin erityispiirteisiin. Oletettavastikin siis alueen merkitys korostuu, mitä paikallisempaa tasoa tarkastellaan.

Helsingin kaupungin kehittämistä kuvaa laajassa mielessä parhaiten sana kaupunkisuunnittelu, kun taas Opetus- ja kulttuuriministeriön osalta kehittämistä kuvaa parhaiten kulttuuripolitiikka. Siitä huolimatta molempien hallinnon tasojen kulttuuripolitiikat ilmentävät kulttuurisuunnittelun mallin lähestymistapaa. On siis merkittävä havainto huomata, ettei kaupunkisuunnittelun tai laajemman alueen hallinnoinnin orientaatio määrittele kulttuuripolitiikan sisältöä.

6 LOPUKSI

Kuten aineisto & metodi -luvun lopussa pohdin, strategiat ovat vain strategioita. Aineistoa lukiessani tulin välillä ajatelleeksi ovatko tavoitteet vain tyhjiä sanoja, vai johtavatko ne todellisuudessa tehokkaihin toimiin. Yksi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia miten strategioiden mukaan on toimittu vai onko strategioita noudatettu lainkaan. Esimerkiksi pro gradu -tutkielmassani voisinkin kysyä, kuinka hyvin toteutettu kulttuuripolitiikka noudattelee strategioiden tavoitteita.

Tutkimusprosessin aikana tulin myös huomanneeksi, että strategioiden vakuuttavuudessa oli eroja, jotka johtuivat yleisimmin argumentaatiosta, loogisuudesta ja kirjoitustyylistä. Voi myös olla, että strategian taustalla vaikuttaneet subjektiivisesti tulkitsemäni arvot ovat vaikuttaneet vakuuttavuuden vaikutelmaan.

Uudenmaan liiton kulttuuristrategia on julkaistu vuonna 2016 ja uusi maakuntastrategia ”Reilusti edellä” on laadittu vuoden 2021 lopussa ja tullut Uudenmaan liiton sivuille luettavaksi tämän tutkielman kirjoittamisen aikana keväällä 2022. On siis mahdollista, että kulttuuristrategiaa päivitetään parhaillaan, tai että Uudenmaan liiton uusi kulttuuripolitiikan linjaus on sisällytetty uuteen Uusimaa-ohjelmaan. Voi olla, ja nopean perehtymisen perusteella vaikuttaa siltä, että Uudenmaan liiton päivitetty kulttuuripolitiikan lähestymistapa poikkeaa huomattavasti vuonna 2016 julkaistusta kulttuuristrategiasta. Kulttuuristrategian päivitys luo tavallaan luonnollisen tutkimusasetelman, joten olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi Uudenmaan liiton kulttuuristrategioita ajallisesti vertaillen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön osalta yksi tulevaisuuden mielenkiintoisimmista kysymyksistä kuuluu, miten käy kulttuuripolitiikan, kun valtion monopoliyhtiön, veikkauksen, hallinnoiman rahapelitoiminnan tuotot tulevat hyvin todennäköisesti laskemaan. Tähän mennessä veikkauksen tuloista merkittävät 53 prosenttia on ohjattu tukina OKM:n alaisiin toimijoihin, kuten kulttuuri- ja taidealan toimijoille (OKM, 2020). On siis hyvin todennäköistä, että OKM:n tulevaisuudessa harjoittama kulttuuripolitiikka tulee muuttumaan rahoituksen pienenemisestä johtuen.

Kulttuuriteollisuus on kenttä, jota en tämän tutkielman rajoissa pystynyt kuin vain vähän sivuamaan. Aiheeseen liittyy kuitenkin tulevaisuuden kannalta mielenkiintoinen kehityskulku, sillä kuluttaminen voi olla liikkumassa kohti elämyksiä jopa siinä määrin, että aineettomat elämykset voivat olla tavoiteltavaa luksuskuluttamista (Nyrhinen & Wilska, 2012). Voisiko kuluttamisen liikkuminen kohti elämyksiä lisätä kulttuurin kysyntää ja siten edistää kulttuuriteollisuuden alaa? Tällainen kehityskulku luultavasti aiheuttaisi muutospaineita julkishallinnon kulttuuripolitiikassa.

Toisaalta kun Floridan teorian sekä turismin kontekstissa kilpaillaan kansainvälisesti myös turistien kulttuurikokemuksista, tulee kysymykseen, onko keskustoissa enää tilaa millekään mitä ei voi kaupallistaa tai joka ei välttämättä ole elämyskuluttamista. Kärsiikö todellinen kulttuurinen monimuotoisuus, kun kulttuuria yritetään rakentaa ja pakottaa lähinnä tiettyä kohderyhmää, luovaa luokkaa, varten. (Skot-Hansen, 2009, s. 198.)

Floridan teoriassa luova luokka keskittyy paikkoihin, joissa heillä on viihtyisiä ja luova ympäristö (ks. Florida ym., 2005). Tämä sama ilmiö tapahtuu niin kansainvälisesti, mutta yhtä lailla mikrotasolla kaupungin sisällä. Onko siis tavoiteltavaa, että alueet kuten kaupungin osat profiloituvat ja sitä myöten eriytyvät toisistaan jopa siinä määrin, että korkeatuloisemmat ja enemmän sosiaalista pääomaa omaavat ihmiset kerääntyvät omille alueilleen ja päinvastoin heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevat keskittyvät omilleen alueilleen?

7 LÄHDELUETTELO

- Airaksinen, T. (2020). Opinnäytetyöteksti vauhtiin ja maaliin: Opas opinnäytetyön kirjoittajalle. BoD - Books on Demand.
- Cupore. (2022). Kuntien kulttuuritoiminta. Noudettu 23. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/kuntien-kulttuuritoiminta>
- Florida, R., Nousiainen, J., Mikkonen, M., & Raudaskoski, S. (2005). Luovan luokan esiinmarssi: Miten se muuttaa työssäkäyntiä, vapaa-aikaa, yhteiskuntaa ja arkielämää. Talentum.
- Ghilardi, L. (2001). Cultural planning and cultural diversity. Teoksessa Bennett, T. (toim.), Differing Diversities: Transversal Study on the Theme of Cultural Policy and Cultural Diversity (s. 123–133). Council of Europe.
- hel.fi. (2022). Helsingin kaupunki. Strategia ja talous. Strategian toteutuminen – mittarit ja seuranta. Noudettu 6. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteke-ja-hallinto/strategia-ja-talous/strategia/strategian-toteutuminen-mittarit-ja-seuranta>
- Häyrynen, S. (2006). Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. Minerva. Noudettu 6. toukokuuta 2022, osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:952-5591-35-2>

- Kangas, A. & Virkki, J. (2014). Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Jyväskylän yliopisto. Noudettu 6. toukokuuta 2022, osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5887-9>
- Kuntaliitto (2022a). Maakuntien liitot. Noudettu 11. huhtikuuta 2022, osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/kunnat-ja-kuntayhtymat/maakuntien-liitot>
- Kuntaliitto (2022b). Maakunnan liiton rahoitus ja organisaatio. Noudettu 17. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/kunnat-ja-kuntayhtymat/maakuntien-liitot/maakunnan-liiton-rahoitus-ja-organisaatio-0>
- MDI. (2021). Blogi: Mitä on Helsingin muuttotappioiden takana? Noudettu 6. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://www.mdi.fi/blogi-mita-on-helsingin-muuttotappioiden-takana/>
- Meriluoto, T., Litmanen, T. (toim.). (2019). Osallistu!: Pelastaako osallistaminen demokratian? Vastapaino.
- Miller, T. & Yudice, G. (2002). Cultural policy. Introduction: The History and Theory of Cultural Policy. SAGE.
- Mäenpää, P., & Faehnle, M. (2021). 4. sektori: Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Vastapaino.
- Nyholm, I., Stenvall, J., Airaksinen, J., Pekkola, E., Haveri, A., Ursin, K. af, & Tiuhonen, S. (2016). Julkinen hallinto Suomessa. Tietosanoma.
- Nyrhinen, J., & Wilska, T.-A. (2012). Kohti vastuullista ylellisyyttä? : eettiset ja ekologiset trendit sekä luksuskulutus Suomessa. Kulutustutkimus.nyt, 6(1), 20-41. Noudettu 26. toukokuuta 2022, osoitteesta http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wpcontent/uploads/2012/05/Nyrhinen_Wilska_KTS_1_2012.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2020, marraskuuta 25). Rahapelitoiminnan tuottojen vähenemiseen varaudutaan – selvitysryhmä asetettu. Noudettu 26. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://okm.fi/-/rahapelitoiminnan-tuottojen-vahenemiseen-varaudutaan-selvitysryhma-asetettu>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). Vastuualueet. Noudettu 23. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://okm.fi/vastuualueet>

- Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehnle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J. & Strömberg, L. (2020). Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. valtioneuvoston kanslia.
- Skot-Hansen, D. (2009). Whose City? Planning for creativity and cultural diversity. Teoksessa Pyykkönen, M., Simanainen, N., & Sokka, S. (toim.). What about cultural policy?: Interdisciplinary perspectives on culture and politics. Minerva.
- The Global Goals. (2022). Goal 11: Sustainable cities and communities. Noudettu 6. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://test.frontity.org/goals/11-sustainable-cities-and-communities/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- UNESCO. (2022). Creative cities network. About us. What is the Creative Cities Network? Noudettu 24. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://en.unesco.org/creative-cities/content/about-us>
- Uudenmaan liitto. (2022a). Maakunnan kehittämisen teemoja. Noudettu 24. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://uudenmaanliitto.fi/kehittaminen-ja-rahoitus/kehittamisteemoja/>
- Uudenmaan liitto. (2022b). Päätöksenteko. Maakuntavaltuusto. Maakuntavaltuustolla on Uudenmaan liiton ylin päätösvalta. Noudettu 24. toukokuuta 2022, osoitteesta <https://uudenmaanliitto.fi/paatöksenteko/maakuntavaltuusto/>

8 AINEISTO

Helsingin kaupunki. (2021). Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025.

Noudettu 11. huhtikuuta 2022, osoitteesta

<https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/strategia>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). Opetus- ja kulttuuriministeriön

kulttuuripolitiikan strategia 2025. Noudettu 11. huhtikuuta 2022,

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79811>

Uudenmaan liitto. (2016). Uudenmaan kulttuuristrategia 2025. Noudettu 11.

huhtikuuta 2022, osoitteesta [https://uudenmaanliitto.fi/wp-](https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2021/11/Uudenmaan-kulttuuristrategia-2025.pdf)

[content/uploads/2021/11/Uudenmaan-kulttuuristrategia-2025.pdf](https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2021/11/Uudenmaan-kulttuuristrategia-2025.pdf)

